INDEPENDENT THINKING OF THE INDIVIDUAL AND PROTECTION AGAINST THE INFLUENCE OF SOCIAL CONSCIOUSNESS

Bozorov Azizbek Orif o‘g‘li

Sarbon University, Jurisprudence Programme, First-Year Student

Qochqarova Xushroy Jo‘rabek qizi

Sarbon University, Public and Social Administration Programme, First-Year Student

Abstract

This article examines an individual's ability to think independently, the socio-psychological factors influencing its development, and the risk of losing one's independent position under the influence of public opinion, stereotypes, and group pressure. The influence of social consciousness on an individual's worldview is assessed not merely as a negative phenomenon, but as a complex process that contributes to socialization and personal development. At the same time, the article substantiates that, in the absence of sufficient critical thinking skills, social influence may become an obstacle to independent decision-making. The study proposes an original model that integrates intellectual, informational, psychological, and legal criteria for ensuring independent thinking. Furthermore, recommendations are developed to promote intellectual independence in education, the information environment, and social relations.

Keywords

independent thinking, social consciousness, critical thinking, individual freedom, social influence, public opinion, stereotype, information literacy, conformism, diversity of opinions.

INSONNING MUSTAQIL FIKRLASHI VA UNING IJTIMOIY ONG TA’SIRIDAN HIMOYALANISHI

Bozorov Azizbek Orif o'g'li
Sarbon universiteti, "Yurisprudensiya" ta'lim yo'nalishi, 1-bosqich talabasi
Qochqarova Xushroy Jo'rabek qizi - *Sarbon universiteti,"Davlat va jamiyat boshqaruvi" ta'lim yo'nalishi, 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada insonning mustaqil fikrlash qobiliyati, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar hamda shaxsning ommaviy qarashlar, stereotiplar va guruh bosimi ta'sirida o'z mustaqil pozitsiyasini yo'qotish xavfi tahlil qilinadi. Ijtimoiy ongning inson dunyoqarashiga ta'siri faqat salbiy hodisa sifatida emas, balki shaxsning ijtimoiylashuvi va ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiluvchi murakkab jarayon sifatida baholanadi. Shu bilan birga, tanqidiy fikrlash yetarli bo'lmagan sharoitda ijtimoiy ta'sirning mustaqil qaror qabul qilishga to'sqinlik qiluvchi omilga aylanishi asoslanadi. Tadqiqotda mustaqil fikrlashni ta'minlashning intellektual, axborotiy, psixologik va huquqiy mezonlarini birlashtiruvchi mualliflik modeli taklif etiladi. Shuningdek, ta'lim, axborot muhiti va ijtimoiy munosabatlarda shaxsning fikriy mustaqilligini rivojlantirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: mustaqil fikrlash, ijtimoiy ong, tanqidiy tafakkur, shaxs erkinligi, ijtimoiy ta'sir, ommaviy fikr, stereotip, axborot savodxonligi, konformizm, fikrlar xilma-xilligi.

Аннотация: В данной статье анализируется способность человека к самостоятельному мышлению, социально-психологические факторы, влияющие на её формирование, а также риск утраты личной позиции под воздействием общественных взглядов, стереотипов и группового давления. Влияние общественного сознания на мировоззрение человека рассматривается не только как негативное явление, но и как сложный процесс, способствующий социализации и духовному развитию личности. Вместе с тем обосновывается, что при недостаточном уровне критического мышления социальное воздействие

может стать фактором, препятствующим принятию самостоятельных решений. В исследовании предлагается авторская модель, объединяющая интеллектуальные, информационные, психологические и правовые критерии обеспечения самостоятельного мышления. Кроме того, разработаны предложения, направленные на развитие интеллектуальной самостоятельности личности в образовательной среде, информационном пространстве и общественных отношениях.

Ключевые слова: самостоятельное мышление, общественное сознание, критическое мышление, свобода личности, социальное воздействие, общественное мнение, стереотип, информационная грамотность, конформизм, многообразие мнений.

Kirish: Insonning jamiyatdagi o‘rni va uning shaxs sifatida shakllanishi, avvalo, fikrlash qobiliyati bilan chambarchas bog‘liq. Inson atrof-muhitdagi voqea-hodisalarni anglash, ularni tahlil qilish, turli qarashlarni taqqoslash va mustaqil xulosaga kelish orqali o‘z dunyoqarashini shakllantiradi. Biroq bu jarayon hech qachon ijtimoiy muhitdan ajralgan holda kechmaydi. Oila, ta’lim muassasalari, do‘stlar, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va jamiyatda shakllangan qadriyatlar insonning fikrlash tarziga bevosita yoki bilvosita ta’sir ko‘rsatadi. Ijtimoiy ta’sir inson hayotining tabiiy tarkibiy qismi hisoblanadi. U shaxsga tajriba, bilim va qadriyatlarni o‘zlashtirish imkonini beradi. Ammo ijtimoiy muhitda muayyan qarashlarning mutlaq haqiqat sifatida qabul qilinishi, boshqacha fikrlovchilarning salbiy baholanishi yoki ko‘pchilik fikriga so‘zsiz qo‘shilish talabi insonning mustaqil tafakkuriga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Bunday holatda shaxs voqelikni o‘z bilim va tahliliga asoslanib emas, balki atrofdagilarning munosabati va kutishlariga qarab baholay boshlaydi. Bugungi axborotlashgan jamiyatda ushbu muammo yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki inson bir vaqtning o‘zida turli axborot manbalari, ijtimoiy tarmoqlardagi qarashlar, ommaviy munozaralar va manipulyativ axborot oqimlari ta’sirida qolmoqda.

Axborotning ko‘pligi har doim ham bilimning ortishini anglatmaydi. Aksincha, axborotni tekshirish, uning manbasini aniqlash va turli nuqtayi nazarlarni solishtirish ko‘nikmalari shakllanmagan bo‘lsa, shaxs noto‘g‘ri xulosalarga kelishi mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida har kimning fikrlash, so‘z va e’tiqod erkinligi huquqi, shuningdek axborotni izlash, olish va tarqatish huquqi mustahkamlangan [1]. Bu norma insonning fikriy mustaqilligi faqat shaxsiy fazilat emas, balki huquqiy jihatdan muhofaza qilinadigan erkinlik ekanini anglatadi.

Tadqiqotning maqsadi — insonning mustaqil fikrlashiga ijtimoiy ong va ommaviy qarashlar ta’sirining mexanizmlarini aniqlash, fikriy mustaqillikni cheklovchi omillarni tahlil qilish hamda shaxsning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish. Tadqiqotning asosiy vazifalari ijtimoiy ta’sir va mustaqil tafakkur o‘rtasidagi munosabatni ochib berish, konformizm va stereotiplarning fikrlashga ta’sirini tahlil qilish, axborot muhitining rolini baholash hamda mustaqil fikrlashni ta’minlashning kompleks modelini taklif etishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Mustaqil fikrlash va ijtimoiy ta’sir masalalari falsafa, psixologiya, sotsiologiya hamda huquqshunoslik fanlarida turli jihatlardan o‘rganilgan.

Birinchidan, Immanuel Kant insonning voyaga yetgan tafakkurini o‘z aqlidan mustaqil foydalanish qobiliyati bilan bog‘laydi [2]. John Stuart Mill esa fikrlar erkinligi va turli qarashlarning ochiq muhokama qilinishini jamiyat taraqqiyotining muhim sharti sifatida izohlaydi [3]. Ushbu yondashuvlar mustaqil fikrlashning falsafiy asoslarini shakllantiradi.

Ikkinchidan, Erich Fromm insonning erkinlikdan qochishi va mustaqil qaror qabul qilish mas’uliyatidan voz kechishi sabablarini tahlil qiladi [4]. Elisabeth Noelle-Neumann esa ko‘pchilik fikridan farq qiluvchi qarashga ega insonlarning ijtimoiy yakkalanishdan qo‘rqishi natijasida o‘z fikrini bildirmaslik holatini “sukut spirali” nazariyasi orqali tushuntiradi [5].

Uchinchidan, Serge Moscovici ijtimoiy ta’sirning guruh ichidagi qarashlar va xulq-atvorga ta’sirini o‘rgangan [6]. Robert Cialdini esa inson xatti-harakatlariga ta’sir ko‘rsatuvchi ishontirish mexanizmlarini tizimlashtirgan [7]. Pierre Bourdieu qarashlari esa ijtimoiy munosabatlarda ramziy hokimiyat va til orqali ta’sir o‘tkazish mexanizmlarini anglash imkonini beradi [8].

To‘rtinchidan, BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro pakt fikr, vijdon, e’tiqod va fikrni erkin ifodalash huquqlarining xalqaro-huquqiy asoslarini belgilaydi [9; 10]. UNESCOning media va axborot savodxonligiga oid materiallari esa axborotni tanqidiy tahlil qilish va ongli foydalanish ko‘nikmalarining ahamiyatini ochib beradi [11]. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mazkur huquqlarning milliy konstitutsiyaviy asoslarini mustahkamlaydi. Umuman olganda, mavjud manbalarda mustaqil fikrlash falsafiy, psixologik, sotsiologik va huquqiy jihatlardan yoritilgan. Biroq mazkur yondashuvlarni yagona tizimga birlashtirib, shaxsning fikriy mustaqilligini ta’minlashga xizmat qiluvchi amaliy mezonlarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Ushbu maqolada aynan shu masalaga e’tibor qaratiladi.

Metodologiya. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish, ilmiy abstraksiyalash va formal-yuridik usullardan foydalanildi. Tizimli tahlil orqali mustaqil fikrlashga ta’sir ko‘rsatuvchi ijtimoiy, psixologik va axborot omillari o‘zaro bog‘liq holda o‘rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida falsafiy va ijtimoiy-psixologik nazariyalardagi yondashuvlar solishtirildi. Formal-yuridik usul esa fikrlash, so‘z va e’tiqod erkinligining konstitutsiyaviy asoslarini tahlil qilishda qo‘llanildi. Tadqiqotning asosiy metodologik tamoyili — mustaqil fikrlashni ijtimoiy ta’sirning mavjud emasligi bilan emas, balki ushbu ta’sirni anglash, baholash va unga nisbatan ongli pozitsiya shakllantirish qobiliyati bilan belgilashdan iborat.

Tahlil va natijalar. Mustaqil fikrlash — insonning mavjud axborot, qarash va

hodisalarni tayyor xulosa sifatida qabul qilmasdan, ularni o‘z bilimlari, mantiqiy tahlili va shaxsiy tajribasi asosida baholash qobiliyatidir. Bunda inson faqat o‘z fikrini bildirish bilan cheklanmaydi, balki uning asoslarini tushuntira olishi, boshqa qarashlarni tinglashi va zarur hollarda o‘z xulosasini qayta ko‘rib chiqishi ham muhim hisoblanadi. Ijtimoiy ong esa jamiyatda shakllangan qarashlar, qadriyatlar, e’tiqodlar, urf-odatlar va umumiy tasavvurlar majmuasidir. U insonning dunyoqarashiga ta’sir ko‘rsatib, jamiyatda o‘zaro tushunish va hamkorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Shu sababli ijtimoiy ongni inson tafakkuriga faqat salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi hodisa sifatida baholash ilmiy jihatdan to‘g‘ri emas. Muammo ijtimoiy ta’sirning mavjudligida emas, balki uning insonning mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini cheklash darajasidadir. Masalan, shaxs muayyan fikrni uning ilmiy yoki mantiqiy asoslari uchun emas, balki ko‘pchilik aynan shu fikrni qo‘llab-quvvatlayotgani sababli qabul qilsa, unda mustaqil baholash jarayoni zaiflashadi. Demak, mustaqil fikrlash va ijtimoiy ong o‘rtasidagi munosabat qarama-qarshilikka emas, muvozanatga asoslanishi lozim. Shaxs jamiyat tajribasidan foydalanishi, biroq o‘z qarashlarini shakllantirishda aql, dalil va tanqidiy tahlilni asosiy mezon sifatida saqlab qolishi zarur.

Insonning fikrlash jarayoniga ta’sir ko‘rsatuvchi omillar turlicha bo‘lsa-da, ularning ayrimlari shaxsning mustaqil qaror qabul qilishiga bevosita to‘sqinlik qilishi mumkin. Bunday ta’sirlar, asosan, quyidagi mexanizmlar orqali namoyon bo‘ladi.

Birinchisi — konformizm. Konformizm insonning guruhdagi ko‘pchilik fikriga moslashish yoki undan chetga chiqmaslik maqsadida o‘z qarashlarini o‘zgartirishidir. Bunda shaxs o‘z fikrining to‘g‘riligini mustaqil tekshirish o‘rniga, guruh tomonidan qabul qilingan pozitsiyani ma’qullashga moyil bo‘ladi. Natijada qaror qabul qilishda dalil va mantiqdan ko‘ra ijtimoiy ma’qullanish muhimroq bo‘lib qoladi.

Ikkinchisi — stereotiplar ta’siri. Stereotiplar muayyan shaxs, guruh yoki hodisa haqida oldindan shakllangan umumiy tasavvurlardir. Ular murakkab voqelikni tez

anglashga yordam berishi mumkin, ammo tekshirilmagan stereotiplar insonning obyektiv baholash qobiliyatini cheklaydi. Shaxs hodisani uning haqiqiy mazmuniga qarab emas, balki oldindan shakllangan tasavvur asosida baholay boshlaydi.

Uchinchisi — ijtimoiy bosim va sukutga majburlovchi muhit. Inson o‘z fikrini bildirganida tanqid qilinish, guruhdan chetlatilish yoki salbiy munosabatga duch kelishdan qo‘rqishi mumkin. Bunday vaziyatda u o‘z qarashlarini yashiradi yoki ko‘pchilik fikriga qo‘shilgandek ko‘rinadi. Bu holat jamiyatda fikrlar xilma-xilligining amalda cheklanishiga olib keladi.

To‘rtinchisi — axborot manipulyatsiyasi. Axborotni bir tomonlama taqdim etish, hissiyotlarga ta’sir qilish, yolg‘on ma’lumot tarqatish yoki muayyan fikrni takrorlash orqali insonning qarashlariga maqsadli ta’sir o‘tkazish mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda manbasi tekshirilmagan xabarlar tez tarqalishi shaxsning mustaqil xulosa chiqarish jarayonini murakkablashtiradi. Mazkur mexanizmlarning umumiy xususiyati shundaki, ular insonning fikrlash jarayonini butunlay yo‘q qilmaydi, balki uning mustaqil tahlil qilish imkoniyatini toraytiradi. Shuning uchun ijtimoiy ta’sirdan himoyalanishning asosiy vositasi barcha tashqi ta’sirlarni rad etish emas, balki ularni anglash va baholash ko‘nikmasini rivojlantirishdir.

Raqamli texnologiyalar rivojlanishi natijasida insonning axborot olish imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi. Endilikda shaxs turli mamlakatlar, ilmiy markazlar va ijtimoiy guruhlarning qarashlari bilan tezkor tanishishi mumkin. Biroq axborotdan foydalanish imkoniyatining kengayishi avtomatik ravishda mustaqil tafakkurning rivojlanishini anglatmaydi. Buning asosiy sabablaridan biri — axborotning ko‘pligi va uning ishonchliligini baholashdagi qiyinchilikdir. Bir-biriga zid xabarlar, hissiy mazmundagi sarlavhalar, noto‘g‘ri statistik ma’lumotlar va manipulyativ materiallar insonda voqelik haqida noto‘g‘ri tasavvur shakllantirishi mumkin.

Yana bir muhim omil — insonning faqat o‘z qarashlariga mos keluvchi axborotni

izlashga moyilligidir. Bunday vaziyatda shaxs o‘z fikrini tasdiqlovchi ma’lumotlarni qabul qilib, unga zid dalillarni e’tiborsiz qoldirishi mumkin. Natijada mustaqil fikrlash o‘rnini bir tomonlama axborot iste’moli egallaydi. Shu nuqtayi nazardan, axborot savodxonligi mustaqil fikrlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Axborot savodxonligi faqat internetdan foydalanish yoki kerakli ma’lumotni topish ko‘nikmasidan iborat emas. U axborot manbasini tekshirish, dalil va shaxsiy fikrni farqlash, ma’lumotning kontekstini tushunish hamda turli manbalarni solishtirish qobiliyatlarini ham qamrab oladi. Mualliflik taklifi: ta’lim muassasalarida axborot bilan ishlashga doir mashg‘ulotlarni faqat texnik ko‘nikmalar bilan cheklamasdan, mustaqil tahlil va axborot manipulyatsiyasini aniqlashga yo‘naltirish lozim. Bunda o‘quvchi va talabalar bir masala bo‘yicha qarama-qarshi manbalarni o‘rganishi, ularning dalillarini solishtirishi va o‘z xulosasini asoslab berishi kerak.

Mustaqil fikrlash masalasi faqat pedagogik yoki psixologik muammo emas. U insonning asosiy huquq va erkinliklari bilan bevosita bog‘liq. Chunki insonning o‘z fikrini shakllantirish, uni erkin ifodalash va boshqa qarashlar bilan tanishish imkoniyati huquqiy kafolatlarsiz to‘liq amalga oshmaydi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi fikrlash, so‘z va e’tiqod erkinligini, axborotni izlash, olish va tarqatish huquqini mustahkamlaydi. Mazkur modda axborot olish va fikr bildirish erkinligining konstitutsiyaviy asosini belgilaydi. Shuningdek, Konstitutsiyaning 35-moddasida vijdon erkinligi kafolatlangan va diniy qarashlarni majburan singdirishga yo‘l qo‘yilmasligi belgilangan. 36-moddada esa fuqarolarning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda ishtirok etish huquqi mustahkamlangan.

Bu normalarning mazmunidan kelib chiqib, mustaqil fikrlashni ta’minlashda uchta huquqiy yo‘nalish muhim ahamiyatga ega:

1. Fikr erkinligi — shaxsning o‘z qarashlarini mustaqil shakllantirishi va e’tiqodiga ega bo‘lishi.

2. Axborot erkinligi — turli manbalardan ma’lumot olish va ularni tahlil qilish imkoniyatiga ega bo‘lishi.

3. Fikrni ifodalash erkinligi — o‘z qarashlarini qonun doirasida erkin bayon etishi va muhokamalarda ishtirok etishi.

Ushbu huquqlar o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ulardan birining cheklanishi qolganlarining amalda ro‘yobga chiqishiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Masalan, axborot olish imkoniyati cheklangan shaxs yetarli ma’lumotga ega bo‘lmasdan qaror qabul qilishi, o‘z fikrini erkin ifodalashdan qo‘rqadigan shaxs esa ijtimoiy muhokamalarda faol qatnasha olmasligi mumkin. Shu bilan birga, fikr erkinligi boshqa shaxslarning huquqlari, qonuniy manfaatlari va jamoat xavfsizligiga oid qonuniy cheklovlar bilan uyg‘un holda amalga oshiriladi. Demak, mustaqil fikrlashni himoya qilish boshqa-larning huquqlarini inkor etish yoki har qanday fikrni cheklovsiz tarqatish degani emas.

Tadqiqot davomida mustaqil fikrlashni rivojlantirish va ijtimoiy ta’sirning salbiy oqibatlaridan himoyalanish uchun to‘rt bosqichli “fikriy mustaqillik modeli” taklif etiladi. Mazkur modelning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, inson tashqi ta’sirni avval aniqlashi, keyin uni tahlil qilishi, mustaqil xulosa shakllantirishi va ushbu xulosani dalillar bilan asoslay olishi kerak.

Fikriy mustaqillikning to‘rt bosqichli modeli

1. Anglash. Fikrga ta’sir qilayotgan manba, guruh bosimi, stereotip yoki axborot ta’sirini aniqlash.

2. Tahlil qilish. Axborotning ishonchliligi, dalillarning asoslanganligi va muqobil qarashlarni solishtirish.

3. Mustaqil xulosa. Ko‘pchilik fikridan qat’i nazar, bilim va mantiqqa asoslangan shaxsiy pozitsiyani shakllantirish.

4. Asoslash va qayta baholash. O‘z qarashini dalillar bilan himoya qilish, yangi dalillar paydo bo‘lganda xulosani qayta ko‘rib chiqish.

Modelning o‘ziga xos jihati shundaki, mustaqil fikrlash faqat shaxsiy qarashga ega bo‘lish bilan chegaralanmaydi. Unda fikrning qanday shakllangani, qaysi dalillarga asoslangani va yangi ma’lumotlar ta’sirida qayta baholanishi ham muhim hisoblanadi.

Mazkur yondashuv asosida mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun quyidagi amaliy choralar taklif etiladi:

- ta’lim jarayonida tayyor javoblarni yodlashdan ko‘ra muammoli savollar va dalillarga asoslangan munozaralarga ustuvorlik berish;
- o‘quvchi va talabalarda axborot manbalarini tekshirish hamda yolg‘on ma’lumotlarni aniqlash ko‘nikmalarini shakllantirish;
- oilada va ta’lim muassasalarida boshqacha fikrni hurmat qilish madaniyatini rivojlantirish;
- ommaviy axborot va ijtimoiy tarmoqlarda fikrlar xilma-xilligini ta’minlash;
- shaxsning o‘z xulosasini dalillar bilan asoslash va zarur hollarda uni qayta ko‘rib chiqish qobiliyatini baholash.

Maqolaning ilmiy yangiligi mustaqil fikrlashni faqat intellektual qobiliyat sifatida emas, balki ijtimoiy ta’sirni anglash, axborotni tanqidiy tekshirish, mustaqil pozitsiyani shakllantirish va uni qayta baholashdan iborat yaxlit jarayon sifatida talqin etish hamda ushbu jarayon uchun to‘rt bosqichli mualliflik modelini taklif qilishda namoyon bo‘ladi.

Xulosa. Insonning mustaqil fikrlashi uning shaxs sifatida shakllanishi, jamiyatdagi o‘rnini anglash va ongli qarorlar qabul qilishining muhim shartidir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy ong inson tafakkurining shakllanishiga tabiiy ravishda ta’sir ko‘rsatsa-da, ushbu ta’sirning haddan tashqari kuchayishi shaxsning mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini cheklashi mumkin.

Birinchidan, mustaqil fikrlash jamiyatdan ajralib yashash yoki barcha umumiy qarashlarni rad etish degani emas. Uning mohiyati ijtimoiy muhitda mavjud fikrlarni anglash, tahlil qilish va ularga nisbatan ongli munosabat shakllantirishdan iborat.

Ikkinchidan, konformizm, stereotiplar, ijtimoiy bosim va axborot manipulyatsiyasi insonning mustaqil qaror qabul qilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi asosiy omillardir. Ularning ta’sirini kamaytirish uchun shaxsda tanqidiy fikrlash, axborot savodxonligi va mantiqiy tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirish zarur.

Uchinchidan, mustaqil fikrlashning muhim sharti huquqiy kafolatlarning mavjudligidir. Fikr, so‘z, e’tiqod va axborot erkinligi insonning o‘z dunyoqarashini shakllantirishi uchun zarur sharoit yaratadi. Shu sababli fikrlar xilma-xilligini hurmat qilish va boshqacha qarashga ega shaxslarning huquqlarini ta’minlash jamiyatning demokratik rivojlanishida muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, maqolada taklif etilgan to‘rt bosqichli fikriy mustaqillik modeli shaxsning tashqi ta’sirni anglashidan boshlab, mustaqil xulosa shakllantirishi va uni qayta baholashigacha bo‘lgan jarayonni qamrab oladi. Ushbu model ta’lim jarayonida, axborot savodxonligini rivojlantirishda va ijtimoiy munosabatlarda qo‘llanishi mumkin. Umuman olganda, jamiyat taraqqiyoti faqat umumiy qarashlarning mavjudligi bilan emas, balki turli fikrlarni erkin ifodalay oladigan, ularni dalillar asosida baholaydigan va mustaqil qaror qabul qiladigan shaxslarning shakllanishi bilan belgilanadi. Mustaqil fikrlaydigan inson jamiyatga qarshi turadigan emas, balki jamiyatdagi jarayonlarni ongli anglaydigan, ularni tahlil qiladigan va taraqqiyotga o‘z fikri bilan hissa qo‘sha oladigan shaxsdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. 2023-yil 30-aprel.
2. Kant, I. An Answer to the Question: What Is Enlightenment? 1784.
3. Mill, J. S. On Liberty. London: John W. Parker and Son, 1859.
4. Fromm, E. Escape from Freedom. New York: Farrar & Rinehart, 1941.
5. Noelle-Neumann, E. The Spiral of Silence: A Theory of Public Opinion. Journal of Communication, Vol. 24, No. 2, 1974, pp. 43–51.

6. Moscovici, S. Social Influence and Social Change. London: Academic Press, 1976.

7. Cialdini, R. B. Influence: The Psychology of Persuasion. New York: HarperCollins, 1984.

8. Bourdieu, P. Language and Symbolic Power. Cambridge: Polity Press, 1991.

9. United Nations. Universal Declaration of Human Rights. 1948-yil 10-dekabr, 217 A (III)-rezolyutsiya.

10. United Nations. International Covenant on Civil and Political Rights. 1966-yil 16-dekabr, 2200A (XXI)-rezolyutsiya.

11. UNESCO. Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness and Competencies. Paris: UNESCO, 2013.

12. Arendt, H. The Origins of Totalitarianism. New York: Harcourt, Brace and Company, 1951.